

031 Skolkommissionen och kunskapskraven

Torsdagen den 20 april lämnade Skolkommissionen sitt slutbetänkande till regeringen. Trots den gedigna luntan på 384 sidor exklusive bilagorna, förmådde massmedia nästan enbart förmedla en delvis missvisande bild av den framtida skolan som ett enda stort lotteri.

Det finns mycket som skulle kunna behandlas i en film som denna. Ett sätt vore att utgå från den översiktspild som Skolkommissionen själv utformat. (visa bilden)

Men eftersom mitt intresse ligger i skolans betygssystem, eller mer precist: i statens försök att styra skolan med hjälp av kunskapskrav, ska fortsättningen enbart behandla denna aspekt. Håll tillgodo.

Vid ett sammanträde den 1 april 2015 beslutade regeringen att tillsätta en Skolkommission ”som ska lämna förslag som syftar till höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan.” (Dir. 2015:35)

Skolkommissionen konstaterar följande i sitt slutbetänkande.

”Skolan kännetecknas av allvarliga systemsvagheter. Det har lett till försämrade förutsättningar för en hög kvalitet i undervisningen. Det senare är avgörande för att eleverna ska kunna nå goda kunskapsresultat.” (SOU 2017:35, s. 14)

Men vad är orsaken till försämringarna? I Skolkommissionens delbetänkande som lämnades år 2016...

”... bedömde kommissionen att dessa försämringar uppstått som en konsekvens av utformningen och genomförandet av 1990-talets decentralisering och avreglering på skolområdet.” (SOU 2017:35, s. 87)

1990-talets förändringar i skolsystemet kan alltså ses som den övergripande orsaken. Men vilka är delorsakerna?

- otydliga kunskapskrav (vilket vissa lärare verkar tro)
- okunniga lärare och rektorer (inte otänkbart att SKL anser)
- vinsthungriga skolhuvudmän (är detta Ilmar Reepalus uppfattning?)
- skolmarknadens kvasi-karaktär (vilket Per Molander hävdar i sin rapport)
- kunskapskravens omöjlighet (det här tror Gunnar Hyltegren...)

I avhandlingen ”Vaghet och vanmakt – 20 år med kunskapskrav i den svenska skolan”, redovisas hur riksdagsledamöterna förstår kunskapskraven i det så kallade mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet.

Riksdagen trodde att de kunskapsrelaterade betygen tydligt skulle kunna påvisa vilka skolor och huvudmän som har alltför svaga resultat. Detta skulle tvinga dem att åtminstone satsa de resurser som krävs för att alla elever ska uppnå godkända kunskaper i alla ämnen.

Men så har det inte blivit. Riksdagens ledamöter har alltså en orealistisk, nästan naiv uppfattning om vad som händer i ett skolsystem där det finns nationella beskrivningar av vad eleverna minst skall uppnå. Våren 1998 gick de första eleverna ut från grundskolan. Som diagrammet visar var det 20 procent av eleverna som inte nått godkänt i alla ämnen. Den fortsatta utvecklingen har tydligt visat att riksdagens ledamöter har haft fel i sina förhoppningar. Fortfarande, efter de nya kunskapskraven som infördes 2011, skapar systemet drygt 20 procent misslyckade elever.

Vilka slutsatser drar Skolkommissionen med fokus på kunskapskraven och utifrån avhandlingens resultat?

1. Kunskapskraven saknas vetenskaplig grund. Därför föreslår Skolkommissionen följande:

”Utvecklingen av kursplaner, ämnesplaner och kunskapskrav bör ske i en kontinuerlig process med stark förankring hos lärosäten och bland lärare och rektorer.” (s. 309)

2. Ämnenas långsiktiga mål styr inte. Skolkommissionen föreslår:

”Det behöver undersökas om undervisningen styrs av kursplanernas och ämnesplanernas syften eller långsiktiga mål på det sätt som avsetts eller om kunskapskrav och s.k. kunskapsmatriser kommit att i för hög grad bli styrande.” (s. 310)

3. Kunskapskrav och matriser fragmentiserar. Skolkommissionen konstaterar:

”Om kunskapskraven görs till mål för undervisningen [...] finns risk för att innehåll, sammanhang och helhet kommer i skymundan och att undervisningen fragmentiseras (Carlgren 2016). Denna risk förstärks genom användning av olika s.k. matriser där kunskapskraven delas upp i olika mindre delar.” (s. 310)

4. Betygssystemet ger inte tillförlitlig information om elevernas kunskaper. Skolkommissionen anser därför att:

”Det nationella uppföljnings- och utvärderingssystemet måste kompletteras på viktiga punkter. Tillförlitliga mått på elevernas kunskapsutveckling behöver utvecklas.” (s. 311)

(spela upp Vad betyder nå kunskapskraven – Carlgrenfilm)